

про застосування заходів примусового характеру. Така практика вже впроваджена в Україні під час підготовки поліцейських офіцерів громади, але має бути в усіх навчальних програмах підготовки як курсантів, так і в програмах підвищення кваліфікації вже офіцерів поліції.

На підставі вищевикладеного можна дійти висновку, що поліція виконує важливу роль в забезпеченні безпеки громадян, суспільства і держави, належного стану законності та правопорядку, суспільного спокою, публічної безпеки та публічного порядку. І важливу роль в цьому відіграють поліцейські заходи примусу, серед яких своє місце займає фізичний вплив (сила). Водночас фізична сила щодо правопорушників має застосовуватися поліцейським розумно та за необхідності, з додержанням законодавчо визначених заборон, підстав та умов, з метою недопущення перевищення влади та допустимого впливу на правопорушника.

Список використаної літератури:

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.
2. Лекція до теми № 4. «Поліцейські заходи примусу. Правові підстави застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї. Види та класифікація спеціальних засобів»/ Одеський державний університет внутрішніх справ. URL: <https://goo.su/dgsuD> (дата звернення: 28.05.2023)
3. Juste Abramovaite, Siddhartha Bandyopadhyay, Samrat Bhattacharya, Nick Cowen. Classical deterrence theory revisited: An empirical analysis of Police Force Areas in England and Wales. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/14773708211072415> (дата звернення: 28.05.2023)
4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст.131.

Варакута М. Л.

викладач кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету,
аспірантка

Класичного приватного університету

ORCID: 0000-0001-6705-2751

ПСИХОЛОГІЧНІ ТЕОРІЇ ФОРМУВАННЯ ЗЛОЧИННОЇ ОСОБИСТОСТІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Соціальна проблема злочинності завжди була актуальною для суспільства. Вивчення факторів, що сприяють формуванню злочинної особистості, має важливе значення для розробки ефективних стратегій превенції та реабілітації. У даній статті ми розглянемо низку теорій, що

пояснюють формування злочинної особистості, та основні елементи, які впливають на цей процес.

Соціально-демографічні ознаки. Серед факторів, які впливають на формування злочинної особистості, важливе місце посідають соціально-демографічні ознаки. Ці ознаки включають стать, вік, рівень освіти, сімейний стан, рід занять, наявність постійної роботи, її тривалість, частоту зміни місця роботи, інші джерела матеріального доходу, національність, громадянство, місце проживання тощо. Ці ознаки можуть впливати на економічну, соціальну та культурну ситуацію особи, її можливості отримання освіти, знайомства з правовими нормами та іншими соціальними факторами [1].

Особистісно-рольові властивості. Кожна особа у різні періоди свого життя виконує певні соціальні ролі, які визначаються наявною соціальною структурою. Сучасне суспільство надає велику кількість соціальних ролей, що породжуються розвитком економіки, управління та соціального середовища. Усвідомлення своєї соціальної ролі дозволяє особі краще пристосовуватися до суспільного життя. Відповідно, формування злочинної особистості може бути пов'язане зі зміщенням особистісно-рольових властивостей в напрямку невідповідності соціально прийнятним нормам та цінностям.

Морально-психологічні якості. Внутрішній світ особистості, її почуття та переживання відіграють важливу роль у формуванні злочинної поведінки. Морально-психологічні якості включають потрібно-мотиваційні та інтелектуальні властивості, широту світогляду, ціннісні орієнтації, суспільно-значущі риси характеру, емоційно-вольові якості тощо. Відхилення в цих якостях можуть спонукати особу до вчинення злочину або, навпаки, виявитися як ресурс для її реабілітації та повернення до соціуму [1].

Риси правової та моральної свідомості. Розуміння та усвідомлення правових та моральних норм відіграють важливу роль у формуванні злочинної особистості. Правова свідомість відображається на колективному або індивідуальному рівні і включає у себе повагу до права, розуміння його цінності, знання та дотримання прав та обов'язків. Моральна свідомість особи проявляється в її ставленні до загальноприйнятих норм моралі, правил поведінки та взаємоповаги. Розвиток правової та моральної свідомості може сприяти попередженню злочинної поведінки та сприяти соціальній реабілітації особи.

Психічні відхилення. Психічні відхилення, такі як черепно-мозкові травми, психічні захворювання (олігофренія, психопатія тощо) або інші хворобливі стани, можуть мати вплив на формування злочинної особистості. Вони можуть змінювати сприйняття реальності, впливати на розуміння соціальних норм та здатність до контролю над своєю поведінкою. Такі відхилення часто враховуються під час проведення судово-психіатричних експертиз та визначаються як фактори, що сприяють злочинності [1; 2].

Загальнозначущі позитивні людські якості. Необхідно враховувати, що загальнозначущі позитивні якості можуть мати вплив на формування особистості та зменшувати ймовірність вчинення злочину. Прагнення до

позитивної діяльності, творчості та інші позитивні риси можуть відвернути особу від кримінальної поведінки та сприяти її реінтеграції в суспільство.

Таким чином, формування злочинної особистості залежить від різних факторів, які взаємодіють і впливають один на одного. Соціально-демографічні ознаки, особистісно-рольові властивості, морально-психологічні якості, риси правової та моральної свідомості, психічні відхилення та загальнозначущі позитивні якості є складовими елементами цього процесу. Розуміння цих факторів дозволяє розробляти ефективні стратегії роботи з засудженими, спрямовані на їх превенцію та реабілітацію.

Список використаної літератури:

1. Кримінальна психологія / Л. Г. Грабовський, В. В. Бойченко, О. В. Іванов та ін. Київ : Карпенко, 2004. С. 155-156.
2. Шепітько В. Ю., Коновалова В. О. Юридична психологія : підруч. 3-тє видання, перероблене і доповнене. Харків : Право, 2019. 288 с.

Єфімов М. М.

доктор юридичних наук, професор,
доцент кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
ORCID: 0000-0003-3964-798X

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФОРМУЛЮВАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Процес розслідування протиправних діянь вимагає від працівників правоохоронних органів застосування максимального набору можливих засобів і методів. Одним з найбільш розповсюджених засобів, що застосовується в будь-якому кримінальному провадженні є використання спеціальних знань. Даний аспект має свої характеристики як стосовно суб'єкта його можливого використання, так і відносно його форм. Крім того, в науковій літературі донині йде полеміка з приводу інформаційного наповнення терміна «спеціальні знання» [1, с. 268].

Як доречно наголошує Ю. М. Черноус, для успішної реалізації діяльності з розслідування злочинів важливо вирішити ряд питань, що входять до сфери техніко-криміналістичного забезпечення та пов'язані із застосуванням технічних засобів при проведенні процесуальних, слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій, а також процесуальних дій, що проводяться у межах міжнародної правової допомоги й інших форм міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні; оцінки та використання фактичних даних, отриманих за допомогою використання спеціальних засобів і технічних засобів у кримінальному провадженні, та